

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

У низці вимог суспільства до вищої школи головне місце належить розвитку творчого мислення. Феномен творчості вивчається у різних аспектах: філософському, психологічному, педагогічному та ін. Він виявляє себе у духовному житті людини, уможливує її існування у соціумі, дозволяє відчувати себе успішною, допомагає виживати в екстремальних умовах, перетворює не тільки власне життя, але й життя інших людей (Д.Б.Богоявленська, В.О.Моляко, Л.А.Пономарьов та інші).

У навчальному процесі активно впроваджується парадигма життєтворчості особистості. Фактично вона формує ідею «творчості життя», має глибоке коріння у філософії, психології. Вчені визначають «життєтворчість» людини як особливу форму самовиявлення людини. Перед вищою школою стоять складні і відповідальні завдання, які не можуть бути розв'язані лише завдяки змісту, формам і методам навчальної роботи зі студентами.

Головною метою виконання поставлених завдань, як показує практика і життя, стає формування інтелектуального рівня у майбутніх фахівців. Ми погоджуємось із думкою вчених, які визнають, що в залежності від конкретної мети діяльності і задачі, що розв'язує людина, може превалювати той чи інший тип мислення у певній професійній діяльності, а мислить суб'єкт, розв'язує задачі, які стоять перед ним, завдяки своєму інтелектові [19].

Розглядаючи дану тему можна говорити про організацію процесу навчання і про розвиток творчого мислення - як процес, що допомагає самостверджуватись.

При всій важливості, організації творчої діяльності студентів в нашій вищій школі приділяється не достатньо уваги. Звичайно студенти пишуть реферати, курсові, дипломні роботи, але цього явно не достатньо. На превеликий жаль досягнення психології творчості вкрай повільно входять в навчально-педагогічну практику сучасної вищої школи.

Творче мислення – один з видів мислення, яке характеризується оригінальністю і винахідливістю [19]. Воно має суттєве значення у підготовці фахівця.

Як ми знаємо, студентський вік характеризується тим, що саме у цей період відбувається розвиток інтелектуальних сил, розвиваються творчі можливості у молодій людині. У процесі навчання вона набуває розумової самостійності, систематичності, гнучкості, більш досконало і оригінально втілює свої задуми у розв'язанні професійних задач.

Юність – це пора самоаналізу, інновацій у всіх сферах діяльності. Слід наголосити, що юнацький вік, з яким ми маємо справу, – це період життя студентів, в якому, за словами А.В.Петровського, не тільки кількісне розширення діапазону соціальних ролей, а й якісна їх зміна, що супроводжується самостійністю, прогнозуванням та винахідливістю.

Ця проблема актуальна не лише в педагогічних ВУЗах, а й у технічних. Адже суспільству потрібні не лише творчі спеціалісти, а професіонали, які зможуть організувати роботу по розвитку творчих здібностей в своїх учнів.

Психологічно наукою розроблено ряд систем формування творчої діяльності людини "ТРИЗ", "КАРУС" і т.д. Якщо взяти одну з цих систем і спробувати навчити їй студентів, то можливо вже завтра можна отримати більшу кількість творчих людей в вищій школі.

На сьогодні перспективною являється розроблена акад. Моляко В.О. система "КАРУС". У практику вищої школи її можна ввести в вигляді кількох спецкурсів з психології. Перший спецкурс - це формування стратегії аналогізування. Адже в сучасній школі, і вчителі й студенти використовують аналогізування в різній мірі, на різних рівнях, але спеціальної роботи з оволодіння методами, тим більше із розвитку стратегій творчої діяльності, не проводиться. [2. 21-27]. Для зміни цієї ситуації необхідна систематизація отриманих наукою результатів і проведення нових досліджень. Одним з кроків у цьому напрямку буде спроба вивчити: що таке творчість з точки зору психології, яке значення аналогії в мисленні людини, яку роль виконує стратегія аналогізування в творчій діяльності людини.

Основна "сутть теорії творчості" за В.О. Моляко: "Якщо бути вкрай лаконічним, то відповідь буде такою: творчий потенціал людини (творчої людини) реалізується цілісними процесами, в яких найбільшу роль відіграють мисленні компоненти та компоненти уяви. Творчі мисленні процеси, що включають основні цикли - створення задуму та реалізації задуму, гіпотези, -детермінуються й організуються стратегіями і тактиками - унікальними особистісними утвореннями, системами, які водночас відбивають генетичні й набуті настановлення, диспозиції, навички та вміння різного масштабу та суб'єктивного забарвлення і певним чином адаптуються в конкретних умовах творчої діяльності". [18. 228].

Акад. Моляко В.О. відмічає, що: "Сучасні відомості про характер протікання творчого процесу достатньо суперечливі, діапазон думок коливається між двома полюсами, а саме: від уявлень, що цей процес протікає за строго визначеними етапами (логічний варіант), до повного непізнання, сумбурності, непередбачуваності і некеруваності як такого "з боку" свідомості (інтуїтивний варіант)." [19. 34]. І далі стверджує: "Творчий процес абсолютно непередбачуваний у кожному своєму конкретному прояві, і чим більш творчим він являється тим більш складною, новою становиться для суб'єкта розв'язувана ним задача, тим менш впізнаним становиться характер протікання творчого процесу [19. 36].

Аналогія в мисленні людини відіграє велике значення. І.М. Біла розглядає аналогію як засіб розвитку творчої діяльності. Вона ж відмічає, що: "Вперше термін "аналогія" стали вживати старогрецькі математики. Вони розрізняли аналогію арифметичну, геометричну і гармонічну. У друкованих працях Платона, Арістотеля цей термін вживається в дещо ширшому розумінні, виступаючи як тотожність відношень взагалі між різними предметами. Грецьке слово /analogia/ означає "схожість, відповідність". Сьогодні термін "аналогія" часто вживається як синонім понять "схожість", "подібність" або в значенні умовиводу." [4. 23].

На сьогоднішній день аналогія розглядається при дослідженні стратегій творчої діяльності, дослідженні метафори, дослідженні асоціацій. Незважаючи на те, що психологія давно переборолася асоціативні уявлення про організацію свідомості, більшість вчених все ж погоджуються з великим значенням асоціації на рівні підсвідомості.

В асоціативній психології аналогія була замінена асоціацією. "В асоціативній психології процес розв'язання задач пояснюється принципом асоціації. Механізмом усіх психічних процесів оголошується зв'язок образів, що пов'язані між собою за певними законами." [15. 167]. На наш погляд, є принципова відмінність між аналогією і асоціацією. І відмінність не в тому, як зв'язані явища, образи через відповідність, подібність чи ні. Відмінність в принципі встановлення взаємозв'язку. Асоціації утворюються як рефлекси через суміжність явищ, байдуже, яка суміжність в часі, просторі чи підсвідомості. А аналогію людина повинна встановити не залежно від того як їй подається інформація: у вигляді об'єктів природи, чи у вигляді тексту. Не залежно від того дані два чи кілька об'єктів для порівняння, чи є лише один об'єкт. Часто саме через знаходження об'єкта аналога і можливе розв'язання задачі.

Таким чином, проблема творчості з кожним роком стає все більш актуальною. Творчість вивчається різними науками. На сьогоднішній день не існує єдиного визначення поняття "творчості". Творчість розглядається як "процес", "діяльність", "конструктивний принцип пізнання", "самореалізацію". Творчі мисленні процеси організуються і детермінуються стратегіями і тактиками.

Відомості про протікання творчого процесу досить суперечливі. Одні вчені вважають, що процес творчості протікає за строго визначеними законами - логічний варіант; інші вважають, що творчий процес не доступний для пізнання, непередбачуваний і некерований - інтуїтивний варіант. На наш погляд у творчому процесі обов'язково присутні безсвідомі процеси. І поки не будуть відкриті всі таємниці підсвідомості, не будуть відкриті і всі закони творчості.

Аналогія відіграє велике значення в творчому процесі. На сьогоднішній день аналогія розглядається при дослідженні асоціативної організації підсвідомості, при дослідженні метафори і при дослідженні стратегій творчої діяльності. Аналогізування розглядається як умовивід, метод, спосіб, стратегія. Те, що психологічно являється аналогією, часто називають іншими термінами: гомологія, асоціація. Значення аналогії в мисленні людини, ще не до кінця визначене.

Стратегія являється організуючою і регулюючою складовою творчої діяльності людини. На сьогоднішній день дискусія відносно питання, що таке стратегія, ще не закінчена. Питання про стратегіальну організацію свідомості дискусійне. Ми лише здогадуємося що відбувається в нашій підсвідомості.

Психологічні знання про формування стратегій творчої діяльності, мало використовуються у педагогічній практиці. Отже необхідні наукові дослідження в цьому напрямку, а головне необхідно хоча б спробувати вводити ці системи в педагогічну практику вищої школи.

Література

1. Барко В.І., Панок В.Г., Лазаревський С.В. Креативність та її діагностика. // Обдарована дитина. - 2001.- №6.- С. 22-27.
2. Бедлінський О.І. Деякі аспекти використання аналогії в учбовому процесі. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. / За ред. Максименка С.Д. - К.: 2004, т.VI, вип. 4.
3. Біла І.М. Аналогія як засіб розвитку творчої діяльності. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д. - К.; 2002, т.IV, ч.3.
4. Булка Н.І. Креативність і соціальна компетентність. // Практична психологія і соціальна робота.- 2001.- №10.- С. 46-49.
5. Булка Н.І. Діагностика вербального творчого мислення. // Обдарована дитина. - 2001.- №8.- С. 13-21.
6. Гергель Є.Лі. Розвиток креативних здібностей у підлітків. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д. - К.; - т. IV,- ч.2.
7. Єрмола А.М. Креативність в основі моніторингу. // Практична психологія і соціальна робота. - 2003.- №8.- С.71-72.
8. Косоротова Ю.А. Стратегії розуміння учнями творчих задач. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д. - К.; 2001, т.III, ч.5-288С.
9. Косоротова Ю.А. Оцінка рівня розуміння учнями творчої задачі в умовах дефіциту часу. // Обдарована дитина. - 2001.- №7.- С.26-31.
10. Косоротова Ю.А. Прояви стратегічних тенденцій розуміння творчих завдань молодшими підлітками. // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. За ред. Максименка С.Д. - К.; 2002, т.IV, ч. 2.
11. Косоротова Ю.А. Стан дослідження проблеми розуміння творчих задач. // Актуальні проблеми сучасної психології: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України/ за ред. акад. С.Д.Максименка. - К., Нора-Друк, 2003. - Випуск 23.
12. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. члена кореспондента АПН України Н.В. Чепелевої. - К., Нора-Прінт, 2002. - Випуск 22. - 350 с.
13. Ожиганова Г.В. Диагностика и формирование креативности у детей в процессе учебной деятельности // Психологический журнал.- 2001.- том 22.- №2.- С. 75-85.
14. Третяк Т.М. Батькам про розв'язування творчих задач // Обдарована дитина. - 2001.- №7.- С.19-25.
15. Ушаков Д.В. Творчество и «Дарвиновский» способ его описания // Психологический журнал, 2000, том 21, №3 с. 104-111.
16. Шрагина Л.И. Оригинальные ассоциации по сходству как компонент креативности // Психологический журнал. -2000.- том. 21.- №4.- С.73-78.